

Jaarverslag Kenniswerkplaats Leefbare Wijken 2021

1. Doelen en organisatie van de Kenniswerkplaats

De Kenniswerkplaats (KWP) Leefbare Wijken is een samenwerkingsverband tussen de gemeente Rotterdam en de Erasmus Universiteit Rotterdam met als tweeledige doelstelling:

- 1) **Kennis genereren:** het (laten) uitvoeren van beleids- en praktijkrelevant onderzoek over stadswijken en zaken als leefbaarheid, (ervaren) veiligheid, burgerparticipatie, enz.
- 2) **Kennis delen:** door middel van publicaties op onze website, lezingen en expertmeetings over relevante thema's voor medewerkers van de gemeente Rotterdam en andere geïnteresseerden.
- 3) **Kennis verbinden:** door kennisvragen uit de beleids- en uitvoeringspraktijk in contact te brengen en aan te laten sluiten op lopend onderzoek en onderwijs.

Godfried Engbersen (hoogleraar Sociologie/EUR) en Hestia Reukema-Gevers (Directeur Dienstverlening/gemeente Rotterdam) fungeerden als respectievelijk universitaire en gemeentelijke 'trekkers' van de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken. De **regiegroep** vormt de dagelijkse leiding van de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken. Leden van de regiegroep: Roy Geurs (Maatschappelijke Ontwikkeling/gemeente Rotterdam), Matthieu Permentier (Onderzoek en Business Intelligence/gemeente Rotterdam), Annet Akkerma (Stadsontwikkeling/ gemeente Rotterdam), Marianne van Wijngaarden (Stadsbeheer/ gemeente Rotterdam) en Aike Janssen (Veiligheid/ gemeente Rotterdam) en Marjolein Kooistra (ESSB/EUR). Erik Snel en Beitske Boonstra fungeren als coördinatoren van de Kenniswerkplaats (beiden ESSB/EUR). Iris Duivenman is assistent (ook ESSB/EUR). Wim van der Zanden (Onderzoek en Business Intelligence/gemeente Rotterdam) is in 2021 gestopt als lid van de regiegroep.

Contact:

Website <http://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/>
Mail leefbaarheid@essb.eur.nl
Twitter @KWP_Leefbaar

2. Onderzoek van en voor de Kenniswerkplaats

Wat betreft onze eerste doelstelling ("kennis genereren") was ook 2021 weer een vruchtbaar jaar. Twee promovendi die sinds 2015 aan de Kenniswerkplaats Leefbare wijken waren verbonden ronden in 2021 hun werk af met twee gedegen proefschriften. Dankbaar gebruikmakend van kwantitatieve gegevens van het Rotterdamse Wijkprofiel schreven ze een proefschrift over diversiteit en veiligheid in Rotterdam (Iris Glas) en over sociale klassen en burgerparticipatie in

Rotterdam (Gijs Custers). Meer informatie over beide proefschriften hieronder. Daarnaast werden in 2021 onderzoeken afgerond over maatschappelijke initiatieven in coronatijd, bevolkingsontwikkelingen op Zuid en seksuele straatintimidatie in Rotterdam. Ook bleef de Kenniswerkplaats Leefbare wijken ook in 2021 betrokken bij het door ZonMw gefinancierde onderzoek over “De maatschappelijke impact van COVID-19”.

Hieronder volgt een overzicht van de onderzoeken en publicaties die in 2020 zijn afgerond en alle lopende onderzoeksprojecten, (mede)gefinancierd door de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken. De afgeronde publicaties zijn ook terug te vinden op de website (<http://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/publicaties/>).

Onderzoeken en publicaties afgerond in 2021	
<p>Fear of Crime and Neighbourhood Cohesion in Context – Iris Glas</p> <p>Waarom blijven burgers zich onveilig voelen terwijl de criminaliteit daalt, ook in Rotterdam? Het promotieonderzoek “<i>Fear of crime and social cohesion in context</i>” van Iris Glas beantwoordt deze veelgehoorde vraag. Het onderzoek laat zien dat onveiligheidsgevoelens in Rotterdam voor 2009 sterk toenamen, en daarna licht afnamen, zij niet in alle Rotterdamse wijken. Dit hangt deels samen met dalende criminaliteitscijfers in de stad maar ook met diverse buurtfactoren zoals de etnische diversiteit en de sociale status van buurten. In buurten met meer diversiteit, lage inkomens en fysieke wanorde voelen meer bewoners zich onveilig in de eigen buurt. Glas keek daarnaast naar sociale cohesie, dat wil zeggen de mate waarin buurtbewoners goed met elkaar kunnen samenleven. Een centrale uitkomst van haar onderzoek is dat buurten met meer etnische diversiteit gekenmerkt worden door verminderde sociale cohesie en meer onveiligheidsgevoelens onder bewoners.</p>	
<p>The New Divided City – Gijs Custers</p> <p>De middenklasse in Rotterdam groeit de laatste decennia gestaag, vooral door het toegenomen opleidingsniveau in de stad en toegenomen vraag naar hoogopgeleid personeel. Het lijkt erop dat het beleid van de gemeente Rotterdam, om middengroepen aan te trekken in de stad, zijn vruchten afwerpt. Dit blijkt het proefschrift “<i>The New Divided City: Class Transformation, Civic Participation and Neighbourhood Context</i>” van Gijs Custers. Het proefschrift onderzoekt de veranderingen in sociale scheidslijnen in Rotterdam in de afgelopen decennia. Het onderzoek concludeert onder andere dat het Rotterdamse beleid om door verkoop en sloop van sociale huurwoningen inderdaad meer middengroepen in de armere wijken van de stad zijn komen te wonen. Verder bleek dat de participatie in armere wijken niet minder is dan in rijkere wijken. De vrees was dat de (indertijd) nagestreefde ‘participatiesamenleving’ tot meer ongelijkheid in de stad zou leiden. Dit is niet zo, wellicht omdat het Rotterdamse Tegenprestatiebeleid tot meer participatie in armere buurten heeft geleid.</p>	

Maatschappelijke Coalities in Coronatijd – Beitske Boonstra en Sophie Claessens

Tijdens en na de eerste lockdown in 2020 ontstonden tal van maatschappelijke initiatieven om Rotterdammers door de crisis heen te helpen. De gemeente Rotterdam sprong hierop in met diverse vormen van ondersteuning: financieel, door initiatiefnemers in contact te brengen met coalitiepartners, en ze een podium in de media te geven. Veel van deze steun kwam echter voort uit bestaande contacten tussen initiatiefnemers en gemeente, en eerdere goed verlopen samenwerkingen. Toch blijken de initiatieven op lange termijn kwetsbaar. Ondersteuning is vaak ad hoc en eenmalig. Voor initiatiefnemers is het een grote uitdaging om structurele coalitiepartners te vinden. Dit blijkt uit het onderzoek *“Maatschappelijke coalities in coronatijd: van spontaan initiatief naar duurzaam samenwerkingsverband”* door Beitske Boonstra en Sophie Claessens naar vijftien Rotterdamse maatschappelijke initiatieven en coalities in coronatijd. Dit onderzoek werd mede mogelijk gemaakt met financiering van ZonWm Wetenschap voor Praktijk.

De Herverdeelde Stad – Gijs Custers

In Rotterdam Zuid is er tussen 2010-2019 sprake van een toename van middengroepen, precies zoals beoogd door het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). Dit blijkt uit het onderzoek *“De herverdeelde stad”* van Gijs Custers (EUR). NPRZ beoogt onder meer om tot een meer evenwichtige bevolkingssamenstelling op Rotterdam Zuid te komen. Mede door gebrek aan aantrekkelijke woningen vertrekken veel sociale stijgers en zijn nieuwkomers van buiten minder geneigd er te gaan wonen. Custers laat zien dat het aandeel van diverse middengroepen – met name de ‘culturele middengroep’ en de ‘opkomende middengroep’ – op Zuid toe neemt, al zijn deze middengroepen en de gevestigde bovenlaag elders in de stad meer gegroeid. De opkomende middengroep, waaronder velen met een migratieachtergrond, zijn veelal relatief jong, goed opgeleid en beschikken ook over sociaal kapitaal. Omdat ze over minder economisch kapitaal beschikken, hebben ze potentie om sociaal te stijgen. Daarnaast groeide ook het ‘precariaat’ op Zuid, wat duidt op een groeiend aandeel kwetsbare bewoners op Zuid.

Seksuele Straatintimidatie - Tamar Fischer en Gabri Vanderveen

Nog altijd heeft bijna de helft van de Rotterdamse vrouwen te maken met seksuele intimidatie op straat, blijkt uit een onderzoek van de criminologen Tamar Fischer en Gabri Vanderveen (beiden EUR) in opdracht van de gemeente Rotterdam, Intensieve trainingen voor handhavers hebben wel geleid tot positieve veranderingen. Tegelijk gaan veel vrouwen 's avonds liever niet over straat, of kleden zij zich dan bewust anders. Het onderzoek laat zien dat het intimiderend gedrag nagenoeg gelijk is ten opzichte van eerder onderzoek uit 2016. Wel is er veel veranderd in de bewustwording rond seksuele straatintimidatie. De maatschappij keurt dit duidelijk af. Ook wordt een positieve verandering gezien in de houding van professionals in de handhaving en beveiligers in de particuliere sector.

Veerkracht in de context van wijkontwikkeling – Wenda Doff

De Rotterdamse wijk Bospolder-Tussendijken (BoTu) moet volgens de gemeente 'de eerste veerkrachtige wijk van Rotterdam' worden. Sociologiestudenten van de EUR onderzochten in opdracht van Kenniswerkplaats Leefbare Wijken en Erasmus Initiative Vital Cities and Citizens of de methode die in BoTu werd toegepast (Social Impact by Design (SibD) een goede manier is om veerkracht te versterken. Social Impact by Design beoogt om met nieuwe coalities van markt, bewoners en overheid te komen tot nieuwe praktijken van wijkverbetering. Bewoners, bedrijven en ondernemers werden met een open oproep gevraagd om teams te vormen en met elkaar plannen te ontwikkelen om de veerkracht van de wijk te verbeteren. Wenda Doff zet in de publicatie 'Veerkracht in de context van wijkontwikkeling' de uitkomsten van deze studenten-onderzoeken op een rij.

- De teams van SibD bestonden veelal uit partijen die al langer samenwerkten aan projecten voor de wijk. Slechts in enkele gevallen ontstonden nieuwe teams en samenwerkingen. Het programma SibD bood dus vooral mogelijkheid om bestaande samenwerking verder uit te diepen en lopende projecten te concretiseren.
- De ingediende plannen kwamen grotendeels vanuit de buurt, maar directe betrokkenheid van bewoners bij de uitwerking van de voorstellen bleef beperkt. De teams haken ook goed in op de institutionele kant zoals samenwerking met gemeente en andere instanties.
- Het aantrekken van kapitaalkrachtige private partijen zoals vastgoedontwikkelaars en zorginstellingen kwam minder uit de verf. Teamleden hebben wel ruime kennis, expertise en ervaring, maar tijd en financiën zijn beperkende factoren. Daardoor bleven hun plannen afhankelijk van subsidies van fondsen en de (semi-) overheid.

Lopende onderzoeken in 2021

De impact van groeninitiatieven – Marit Schouten en David van de Velde (ICE/EUR)

Rotterdam kent veel groen initiatieven, van klein (geveltuinen) tot groot (een park). Vooral bij de grotere initiatieven zijn de activiteiten vaak niet alleen gericht op het gemeenschappelijk onderhouden van het groen, maar ook op andere maatschappelijke doelen zoals activering, educatie en welzijn. Ze vormen als het ware groene huiskamers in een wijk en vertegenwoordigen door de activiteiten een (lastig te meten) waarde in de wijk. Voor deze grote en diverse initiatieven wordt financiering vaak complexer. Voor deze grotere initiatieven is financiering op projectbasis onvoldoende om bijvoorbeeld de coördinatie van de inzet van vrijwilligers goed vorm te geven. Binnen de hokjes van de gemeente zijn geen handelingsmogelijkheden om deze grotere groene initiatieven structureel te ondersteunen. Tegelijkertijd is de impact van dergelijke grotere groeninitiatieven op de leefbaarheid in de wijk groot. Het wegvallen van grotere groene initiatieven, die breed bekend zijn in de wijk of de stad, leidt tot een verlies van energie, ervaring en kennis. Deze situatie wordt in het onderzoek Voorbij de Pioniersfase (Zwaard, Specht e.a., najaar 2018) beschreven.

In Rotterdam Noord wordt voor drie “Groene Huiskamers” gezocht naar mogelijkheden voor deze structurele ondersteuning. Om de stap naar meer structurele ondersteuning te kunnen zetten, is het nodig om meer zicht te krijgen in de impact van de initiatieven op leefbaarheid en om te komen tot een werkbaar instrument. Dit onderzoek is een eerste stap en inventariseert de effecten van deze initiatieven. De inventarisatie beantwoordt de onderzoeksvraag: Welke effecten denken initiatieven te hebben en welke bewijzen hebben zij daarvoor?

Veerkracht in Rotterdam tijdens Corona – Beitske Boonstra en Naomi Rommens (ESSB/EUR)

De COVID-19-pandemie heeft veel invloed op de samenwerking tussen mensen en organisaties in Rotterdam. Gedurende de pandemie kwamen burgers en bedrijven voor elkaar in actie, en de gemeente moest haar beleid meermalen aanpassen aan de dynamiek van de crisis. Tijdens de crisis ontstonden nieuwe vormen van samenwerken, maar wat is daar twee jaar later van over? Begin 2022 verscheen van dit onderzoek een eerste working paper “**Veerkracht verbinden: Een theoretische uiteenzetting**” waarin een theoretisch kader van sociale, organisatorische en institutionele veerkracht is ontwikkeld. In een tweede working paper, “**Veerkracht in beweging: ervaringen uit Rotterdam**” dat in het eerste kwartaal van 2022 zal verschijnen, is het fenomeen van veerkracht verder onderzocht aan de hand van de ervaringen van verschillende typen verbindende organisaties: wijkraden en gebiedscommissies, sociaal ondernemers en lokale welzijnsorganisaties, de Rotterdamse fondsen, en het Coronaloket010. Al deze organisaties speelden tijdens de COVID-19 pandemie een rol om initiatief uit de maatschappij te verbinden met het institutionele domein.

Uit deze ervaringen blijkt dat veerkracht tijdens de COVID-19 pandemie vooral technisch en adaptief was, dus vooral gericht op het doorkomen van de crisis zelf, en dat veel potentie voor blijvende transformatie niet werd opgepakt. Verbindende organisaties speelden wel een rol in het genereren van veerkracht, maar konden dat alleen (blijvend) doen als ze daarvoor al voldoende mandaat hadden voor de crisis, of als achterliggende institutionele processen ook al meer richting meer samenwerking met maatschappelijk initiatief gingen. Voorbeelden dat lopende institutionele processen de opkomende veerkracht juist ondermijnden werden helaas ook ruimschoots aangetroffen. Het onderzoek is gefinancierd door het EUR Trustfonds, het Erasmus Initiatief Vital Cities and Citizens, en de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken.

Verbindende vaardigheden van wijknetwerkers – Ahmed Nnafie en Bram Jenster (ESSB/EUR)

In 2021 voerden twee master studenten van de Master Governance en Management van Complexe Systemen bij de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken een onderzoek uit naar de verbindende vaardigheden van wijknetwerkers. Ahmed Nnafie schreef de thesis **“Wijknetwerkers: De “oren en ogen” van de gemeente Rotterdam”**. In deze thesis onderzocht hij de rol van wijknetwerkers in het verder brengen van leefbaarheidsinitiatieven door bewoners. Bram Jenster schreef de thesis **“De kracht van de wijknetwerker in een superdiverse wijk”**. Hij onderzocht of wijknetwerkers die actief zijn in superdiverse wijken zich ook inzetten om verschillende bevolkingsgroepen dichter bij elkaar te brengen. Uit beide onderzoeken bleek in eerste instantie hoe weinig er bekend is over de wijknetwerkers in Rotterdam, wat hun rol is en hoe ze te bereiken zijn, maar tegelijkertijd welk groot belang er aan hun rol wordt gehecht door de gemeente.

Na veel inspanningen om wijknetwerkers te bereiken en te betrekken bij het onderzoek, bleek dat wijknetwerkers heel specifieke vaardigheden nodig hebben om leefbaarheidsinitiatieven van bewoners verder te brengen. Denk aan geduld, tact en inlevingsvermogen, diplomatie, open communicatie, analytisch vermogen, luisteren, aanmoedigen, stimuleren, overtuigingskracht, sturen, begeleiding, verenigen, binden en creativiteit. Ahmed conceptualiseerde deze vaardigheden als het ‘adaptief repertoire’ van de wijknetwerker. In superdiverse wijken bleken de wijknetwerkers ook een belangrijke rol te hebben, maar zetten zij hun verbindende vermogens vooral in om de communicatie tussen gemeente en verschillende bevolkingsgroepen te stroomlijnen, maar weinig tot zelden om bevolkingsgroepen dichter bij elkaar te brengen. Opvallend was wel dat wijknetwerkers in superdiverse wijken het vertrouwen en de samenwerking in deze wijken goed waardeerden. Beide onderzoeken lieten zien dat het werk van de wijknetwerkers erg belangrijk is in een stedelijke context, maar dat hun rol en hun vaardigheden zeker nog aan zichtbaarheid en waardering kunnen winnen.

Experiment digitale buurtpreventie – Jossian Zoutendijk, Krista Schram, Marnix Eysink (Hogeschool Inholland Rotterdam)

Het onderzoek ‘Alerte burgers, meer veiligheid?’ (Eysink Smeets e.a., 2019) heeft beschreven op welke wijze digitale buurtpreventie, zoals via Whatsapp-groepen, een rol kan spelen in het verhogen van de veiligheid in buurten. In vervolg daarop is de gemeente Rotterdam in 2020 een experiment gestart in een viertal buurtpreventiegroepen, waarin met een aantal gerichte interventies wordt beoogd de werking van de groepen te verbeteren. De onderzoekers van het lectoraat Publiek Vertrouwen in Veiligheid van de Hogeschool Inholland, tevens auteurs van het voornoemde rapport, denken mee bij de opzet van het experiment, het bepalen van de interventies en het meten van de resultaten.

Ruimtegebruik en samenleven op Zuid – Wenda Doff

Rotterdam Zuid is in toenemende mate een heterogeen stadsdeel. Dit geldt niet alleen in etnisch opzicht met zoveel bewoners met verschillende migratieachtergronden, maar ook in sociaal opzicht. Recent onderzoek van de Erasmus Universiteit laat zien dat Rotterdam Zuid, ook de zgn. focuswijken op Zuid, het afgelopen decennium een meer gemengde bevolking heeft gekregen door het toegenomen aandeel middengroepen onder de bevolking (Custers, 2021). Dit roept de vraag op naar de manier waarop de verschillende groepen van Zuid (jong/oud, zittende bewoners/nieuwkomers, hoog/laag opgeleid, laag/hoog inkomen, rijke sociale netwerken/geïsoleerd) met elkaar samenleven. Hoe kunnen, gegeven de blijvende migratiestroom en toenemende diversiteit, toch krachtige sociale netwerken ontstaan voor een veerkrachtig Zuid? En hoe hangt de wijze waarop bewoners van Zuid gebruik maken van de openbare ruimte en beschikbare voorzieningen samen met dit samenleven? Welke ruimtelijke 'sleutels' kunnen daar een positieve bijdrage aan leveren?

Voorgesteld onderzoek beoogt bouwstenen aan te leveren voor een op te stellen ruimtelijke toekomstvisie voor Rotterdam Zuid. Daarom proberen we met dit onderzoek inzicht te krijgen in de ruimtelijke schakels die positief bijdragen aan inclusieve stadswijken op Zuid. Inclusieve wijken zijn stadswijken waar iedereen welkom is en contact kan maken met anderen in zijn of haar omgeving, waar mensen meedoen en elkaar kunnen ontmoeten én waar maatschappelijke voorzieningen en publieke ruimte voor iedereen bereikbaar, toegankelijk en uitnodigend zijn.¹ Vanuit deze uitgangspunten verkennen we in dit onderzoek hoe verschillende groepen bewoners op Zuid gebruik maken van de openbare ruimte en voorzieningen en welke sociale contacten daarbij worden onderhouden en ontstaan.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: Hoe gebruiken en beleven verschillende sociale groepen de ruimte op Rotterdam Zuid en welke lessen zijn daaruit te trekken voor de toekomstvisie van het gebied?

3. Bijeenkomsten en andere activiteiten

De tweede doelstelling ("kennis delen") streeft de Kenniswerkplaats na door de resultaten van onderzoek op de website te delen én door bijeenkomsten te organiseren. Vanwege de COVID-19-crisis heeft de Kenniswerkplaats in 2021 weinig fysieke bijeenkomsten kunnen organiseren, waardoor er minder bijeenkomsten zijn geweest dan in andere jaren. Toch zijn we erin geslaagd om een aantal goedbezochte (online en fysieke) lezingen te organiseren in 2021. De verslagen van deze digitale bijeenkomsten zijn terug te vinden op de website (<https://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/bijeenkomsten/>)

¹ Annette Bombeke, Roy Geurs en Rosemarie Maas: IJkpunten voor inclusieve wijken

De gedeelde samenleving

Op **25 januari 2021** hield **Godfried Engbersen** samen met **Gijs Custers** (ESSB/EUR) een (online) Nieuwjaars lezing voor het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) over de bevolkingsontwikkeling op Rotterdam Zuid (op basis van het onderzoek van Gijs Custers). Kijk de lezing terug op:

<https://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/bijeenkomsten/nieuwjaarslezing-nprz-door-prof-dr-godfried-engbersen/>

Op **9 maart 2021** presenteerden **Gijs Custers** (ESSB/EUR) en **Matthieu Permentier** (OBI/Gemeente Rotterdam) in een online bijeenkomst hun onderzoeken over bevolkingsontwikkelingen op Zuid, gedaan in opdracht van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). Het onderzoek van Custers (EUR) laat zien dat tussen 2010 en 2019 sommige middengroepen inderdaad in aantal zijn toegenomen op Zuid, al is ook de laagste groep (het “precariaat” genaamd) gegroeid. Dit laatste duidt op een zekere verharding van problemen op Zuid. Permentier beschrijft de rol van verhuizingen en sociale stijging op Zuid tussen 2012 en 2018. Door verhuizingen daalt het aantal middeninkomens op Zuid maar sociale stijging van blijvende bewoners compenseert voor dit vertrek van middeninkomens. Kijk de presentatie terug op:

<https://www.youtube.com/watch?v=wFXl2ah8fyc>

Maatschappelijke coalities in coronatijd

Op **11 maart 2021** presenteerden **Beitske Boonstra** en **Sophie Claessens** (online) hun bevinden uit het onderzoek ‘Maatschappelijke coalities in Coronatijd: van spontaan initiatief naar duurzaam samenwerkingsverband’. Uit hun studie van vijftien corona-initiatieven blijkt de grote meerwaarde van bestaande informele netwerken in de stad: deze netwerken bieden de basis waarop initiatieven ontstaan. De gemeente en andere partijen bieden ondersteuning, maar deze is vaak slechts eenmalig en tijdelijk. Veel initiatieven worstelen met de vraag hoe ze hun activiteiten kunnen verduurzamen. Tijdens de bijeenkomst gingen de onderzoekers met betrokken partijen in gesprek over de vraag wat we kunnen doen met de conclusies van het onderzoek, en werd de onderzoek rapportage (digitaal) overhandigd aan Michel Grauss, wethouder Armoedebestrijding, schuldenaanpak en informele zorg van gemeente Rotterdam.

Wet Bijzondere Maatregelen Grootstedelijke Problematiek (WBMGP)

Op 26 oktober gingen Andre Ouwehand en Pieter Tops met elkaar in debat over de Wet Bijzondere Maatregelen Grootstedelijke Problematiek (WBMGP), in de wandelgangen ook wel de Rotterdam-wet genoemd. Deze wet werd in 2006 op verzoek van de gemeente Rotterdam ingevoerd en maakte het mogelijk om nieuwkomers zonder inkomen uit werk, studiefinanciering of pensioen te weren in zes kwetsbare wijken in Rotterdam-Zuid (Artikel 8). Het doel van deze maatregel was om een (verdere) concentratie van armoede en achterstand in deze wijken tegen te gaan en daarmee de leefbaarheid te verbeteren. **André Ouwehand** (TU Delft) besprak onder het motto ‘Een terugblik om vooruit te kijken’ de geschiedenis van dit beleid en de (volgens diverse studies) tegenvallende effecten op de leefbaarheid. **Pieter Tops** (Bijzonder hoogleraar Ondernemingsstudies aan de Universiteit Leiden) reageerde op het betoog van Ouwehand. Tops stelt dat vanwege de complexiteit van de casuïstiek de effecten van het selectieve vestigingsbeleid op de leefbaarheid moeilijk door statistisch onderzoek zijn vast te stellen. Toepassing van de Rotterdamwet is volgens hem zinvol als het bestuur duidelijk maakt op welke manier en met welk doel men de Rotterdamwet wil toepassen. Bovendien moet dit onderdeel zijn van een bredere aanpak van wijkverbetering, zoals in Rotterdam met het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ).

Lees beide bijdragen van Ouwehand en Tops:

www.socialevraagstukken.nl/twintig-jaar-rotterdamwet-heeft-leefbaarheid-niet-vergroot/
www.socialevraagstukken.nl/is-de-rotterdamwet-dan-een-ultimum-remedium/

4. Mediapublicaties

Gijs Custers	https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/burgerparticipatie-in-de-ongelijke-stad-lessen-voor-de-lokale-overheid/
	https://www.nrc.nl/nieuws/2021/09/09/hoer-keert-afvoerputje-feijenoord-het-geweld-en-verloeding-a4057597
	https://www.versbeton.nl/2021/06/hoer-rotterdam-in-10-jaar-haar-inwoners-zag-komen-en-gaan/
	https://m.binnenlandsbestuur.nl/nieuws/geen-burgerparticipatie-zonder.255293.lynkx
	https://www.trouw.nl/nieuws/de-bewoners-van-noordereiland-nemen-zelf-het-heft-in-handen-en-kopen-samen-het-buurtcafe~b204f7bd/
	https://www.nrc.nl/nieuws/2021/03/11/op-zuid-moet-het-allemaal-nog-beter-a
Arwin van Buuren	https://www.nrc.nl/nieuws/2021/03/11/geef-wijkdemocratie-een-vuist-a4035023
Beitske Boonstra	Pakhuis de Zwijger, webinar "From Covid crisis to post-Covid resilience", 20 oktober 2021: https://dezwijger.nl/programma/from-covid-crisis-to-post-covid-resilience
	TRIALOG conference, webinar "Connecting community and organisational resilience in Nairobi and Rotterdam", 23 september 2021: https://www.trialog-journal.de/en/wp-content/uploads/sites/2/2021/09/09_IX_PANEL_TRIALOG-scaled.jpg
	Erasmus Magazine, Coronawetenschap: 'Veel meer mensen vallen tussen de wal en het schip', interview, 24 maart 2021: https://www.erasmusmagazine.nl/2021/03/22/coronawetenschap-veel-meer-mensen-vallen-tussen-wal-en-schip/
	Interview Radio Rijnmond, dd. 11 maart 2021: https://www.youtube.com/watch?v=vVUUKu1RejQ
	Podcast: https://www.eur.nl/essb/nieuws/essb-podcast-over-maatschappelijke-initiatieven-coronatiid-rotterdam-2020